

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (друга половина XVII – XVIII ст.) (частина 3)

У публікації представлені віднайдені в архівах документи І. Скоропадського, Д. Апостола та старшин.

Ключові слова: універсал, лист, гетьман, монастир.

Тут ми продовжуємо уводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах Києва і необхідність публікації документів з історії цього регіону вже говорилося у попередніх частинах даної статті).

Тут наводяться тексти 28 документів, які походять переважно з Інституту рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського) (далі – ІР НБУ). Виняток складають три універсали (два – Івана Скоропадського і один – Данила Апостола). Років 20 тому до нас звернулися чернігівці з проханням прочитати і підготувати до друку деякі документи з архівних фотокопій для збірника з історії Чернігівщини. На жаль, збірник і досі не вийшов. Отож подаємо їх нижче. Щоправда, на фотокопіях не було зазначено, де зберігаються ці документи (чи в Чернігівському обласному держархіві, чи в якомусь іншому) і тому подаємо їх без відповідної археографічної легенди. Так само без повної легенди подається документ № 26 (грамота єпископа Іларіона), який зберігається в архіві ГМФЕ (Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології НАНУ) у фонді В. Білозерського, скопійований нами у 2012 р.

Насамперед відзначимо гетьманські й старшинські документи, які доповнюють публікацію «Українського Дипломатарію XVI – XVIII ст.» – зібрання документів еліти козацької України. З гетьманських документів це загадувані два універсали Івана Скоропадського, один – Данила Апостола і один – Павла Полуботка (№№ 10, 15, 16, 17). Першим з них 1712 р. (№ 10) обороняється від незаконних поборів трубачами, сторожами, пушкарями й армашами Ніжинського полку селян с. Ковчин (село сучасного Куліківського р-ну Чернігівщини), маєтність Софійського монастиря у Києві. До речі, в «Історії міст та сіл...» (1) про минуле цього населеного пункту нічого не говориться, ні слова не сказано про період в історії села з 1667 по 1917 рр. У наступному універсалі цього гетьмана 1719 р. йдеться про ствердження прав на млин в цьому ж селі, який «Григорій Романовский, сотник полковый новоміський ніжинский» купив у «Стефана Мурашки, козака вересовского» (№ 15). Романовський відомий як сотник III Ніжинської полкової сотні у 1707 – 1736 рр., а тут у 1719 р. він значиться як наказний сотник новоміської Ніжинської сотні. Цікава й постать Стефана Мурашки. Не виключено, що цей козак був нащадком чи родичем наказного полковника Війська Запорозького Дениса Мурашки, який у 1657 р. діяв на території південної Білорусі. Універсал Павла Полуботка (№ 16) 1723 р. не увійшов

© о.Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук (м. Київ);
© Тарасенко Інна Юріївна – кандидат історичних наук (м.Київ).

у нещодавно видане зібрання документів цього гетьмана (2). Тут ідеться про захист прав Петропавлівського монастиря в Глухові на Мутинський перевіз особливо від московських військових, насамперед прaporщика глухівського гарнізону Григорія Аненкова, який перевозив «свої борошна, горілки, бруся дубове и прочее через перевоз Мутинский» і нічого не сплачував. До речі, це не перший універсал Скоропадського та його попередників щодо Мутинського перевозу. Великий за обсягом універсал Данила Апостола 1731 р. (№ 17) стосується оборони селян маєтності Київської митрополії села Комарівки, яке внаслідок свого розташування на шляху потерпало від постійних і незаконних вимагань подорожніми коней (їх усього у селян було 10) та провіанту. Слід зазначити, що топонім Комарівка є досить поширеним, і тільки на території Чернігівської області фіксується аж три села з такою назвою (в Ріпкинському, Ічнянському та Менському районах). Ураховуючи те, що менська Комарівка знаходилася на жвавому шляху з Києва до Глухова і далі до московських кордонів (зраз ця траса прокладена південніше старого шляху), то вірогідно мова йде саме про це село. Осільки внаслідок непосильних поборів селяни розорялися і навіть стали тікати в інші села, Апостол наказував нікому з подорожуючих без подорожної грамоти (чи універсалу) ніяких коней, возів та харчів не давати, хіба що за гроші. Важливими є листи царів Івана V та Петра I 1693 р. до гетьмана Івана Мазепи та до кошового отамана (№ 3), в котрих ідеться про повстання канцеляриста Петрика, про небезпеку нападу на Січ, соціальну політику Мазепи, котрий зменшив податки для «посполитих», тобто селян.

До цієї групи прилягають три старшинських документи. Насамперед це подання 1688 р. Захара Шийкевича та Івана Білозерецького, комісарів для розгляду конфлікту за землі між новгород-сіверськими ченцями (вірогідно Спасо-Преображенського монастиря) та міщенами Новгород-Сіверського гетьману Івану Мазепі (№ 2). Вкажемо тут на деякі важливі факти, що наводяться у цьому документі. Перше: при розгляді цього питання архімандрит новгород-сіверського монастиря показав комісарам копію жалуваної грамоти царя Івана IV від 2.09.1566 р. на млин монастирю; друге: пояснення походження назви міського Кролевецького млина: її дав батько новгород-сіверського міщанина Опанаса Сидовена – Михайло, який вертався з новгород-сіверськими гайдуками з-під Смоленська (очевидно після Смоленської війни 1632 – 1634 рр.); третє – тут згадується невідомий універсал гетьмана Івана Самойловича, який помилково датований 1670 р. Наступні два документи №№ 13 – 14 споріднені між собою. Це скарга старшини Гадяцького полку гетьману Скоропадському на гадяцького полковника Михайла Милорадовича (1719 р.), який із своїми поплічниками чинив всілякі тяжкі кривди всьому населенню полку, яке навіть ще не відійшло після подій «шведської руїни». Серед підписантів значиться і зіньківський сотник Василь Розянський. У довіднику Ю. Гаєцького він показаний як зіньківський сотник лише у 1723 – 1725 рр., а в довіднику В. Кривошії – у 1723 – 1729 й названий він Рожанським (3). У Кривошії ж М. Борухович показаний як обозний Гадяцького полку у 1695 і 1720 рр., між тим як його другу каденцію можна трохи продовжити: 1719 – 1720 рр. Є підстави й уточнити каденцію полкового судді М. Штишевського, яку досі обмежували 1724 – 1738 рр., скоротивши каденцію Григорія Грабянки, яка досі визначалася 1717 – 1723 рр. Василя Павловича як куземського сотника не згадано в довідниках. Інша скарга – це лише скорочений варіант попередньої. Дуже цікавим є документ № 5 – розпорядження 1706 р. Василя Струтинського, гетьманського старости (Мазепи) в Любечі, щодо майстрів, які не входять до кравецького, ковалського та ткацького цехів.

Чотири грамоти були створені високопоставленими церковними ієрархами. Три з них написані від імені київських митрополитів. У першій з них (№ 12) Йоасаф Кроковський за проханням жителів містечка Горошин (нині смт Горошине Полтавської обл.) призначав у Преображенський храм на місце померлого настоятеля о. Петра Івановича. Коли ж досягне повноліття син покійного (ї буде висвячений), то о. Петро мав прийняти його на половину парафії. Цікаво, що грамота стверджена новим митрополитом (архієпископом) Варлаамом Ванатовичем. Адже Кроковський

потерпав у кінці життя від гонінь і в серпні 1718 р. помер на шляху в Твер, не виключено й не своєю смертю. Дві наступні грамоти 1750 р. (№№ 21 – 22) були створені київським митрополитом Тимофієм (Шербацьким) і адресувалися архімандриту Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря Модесту. Перша з них стосувалася мглинського протопопа Івана Яновського та двох мглинських (?) священиків Тита Волевського й Григорія Пашковського, які написали в синод донос на чернігівського єпископа Амвросія (Дубневича) (керував даною кафедрою у 1742 – 1750 рр.). Ale їх було заарештовано і, побоюючись їймовірних тортур під час допиту, вони втекли з Києва в Чернігів. Однак їх спімали, і Яновського відправляли в Золотоверхий монастир під пильний нагляд. У другій грамоті сповіщалося, що священик – вдівець з Носівки Василь – хоче прийняти чернечий постриг, і Модесту доручалося це зробити в Золотоверхому монастирі. Нарешті останній новгород-сіверський і глухівський єпископ Іларіон благословляв у 1789 р. на місце згорілої Успенської місцевим священиком Іваном Костянтиновським і парафіянами трапезну церкву в ліквідованому внаслідок сумнозвісної секулярної реформи цариці Катерини II жіночого Макошинського монастиря.

Добре представлені в даній статті й купчі (всього 6). У першій з них (№ 1) 1678 р. о. Андрія Борзаківського розповідається про нестандартну ситуацію в церковному житті. У Чернігів прибула Устимія Мартинівна, вдова священика Успенського храму в Опішні Івана Михайловича, і подала чернігівському архієпископу Лазару Барановичу скаргу на Михайла Величка, священика цієї ж церкви. Вона звинуватила його у тому, що він, позадривши на парафію, покликав о. Івана до себе додому начебто на молитву, пригостив його отруеною горілкою і той невдовзі помер, причому тіло його так розпухло, що не могло вміститися в труну. Перед смертю покійний указав на вбивцю і його слова були засвідчені на письмі рядом свідків, а також листом від о. Андрія Борзаківського, гадяцького протопопа, котрий ховав о. Івана і провів своє слідство, яке виявило, що «похвалки були здавна от отца Михайла на отца Иоанна». Коли ж він питав о. Михайла про це, той відкидав усі звинувачення: «не знаю и не відаю, щим тая горілка була, любом я частовал, але еі не пил, тилко вареную». Цей нечуваний випадок було передано на розгляд чернігівського консисторського суду, рішення якого залишається невідомим, хоча можна здогадуватися, яким воно було. Зокрема, у о. Михайла конфіскували двір в Опішні і землю, які о. Андрій мав продати Якову Корицькому за 40 талярів, а частину з цих грошей передати вдові. Цікаво, що Яків Корицький (Корецький) через якийсь час став опішнянським сотником (1681 – 1684). Яков «Леонтиев» (Леонтович) показаний у довіднику В. Кривошеї як повноправний сотник (4), між тим як купча свідчить, що в цей час він був лише наказним. Називає ця купча й міську верхівку Опішні. Наступна купча 1705 р. (№ 4) Тита Хомича стосується Любеча, сусіднього села Миси і не встановленого більше с. Клименки. Вона цікава уже тим, що в ній згадується любецький сотник Іван Савич. За довідником В. Кривошеї він обіймав дану посаду у 1709 – 1725, 1727 – 1733 рр. (5), у 1704 р. любецьким сотником був Василь Устимович, а у 1706 р. – Василь Силич. Якраз ця купча дозволяє трохи уточнити каденцію Савича. Ще три купчі (№ 7 – 9) стосуються чигиринцівського сотника Лубенського полку Кирила Єремійовича, про якого йшлося в попередній статті. У наведених тут купчих він продавав млин Дамаскину (Богословському), ігумену Свято-Михайлівського монастиря у Переяславі. Наступна купча 1712 р. (№ 9) важлива тим, що жителька Чигирин-Діброви Явдоха Рубан була удовою відомого охочекомонного полковника Рубана. Тут же згадано й сестру полковника – Явдоху, представників відомого старшинського роду Кулябок – покійних Івана та Федора. Крім того, названо невідомого досі городового отамана м. Лубни, яким був у червні 1712 р. Демян Василевич. У довіднику В. Кривошеї отаманував у цей період Нечипір Косинський (1701 – 1715) (6). Важлива й купча 1742 р. (№ 19) представника відомого старшинського роду Томар – Стефана Томари (помер у 1794 р.). Тут згадується його батько Василь (помер у 1726 р.), який був зокрема чернігівським полковим суддею у 1715 – 1727 рр., переяславський полковник у 1739 – 1766 рр. Семен Сулимів та ін. Відзначимо згадку про Єпистимію Сулимівну Яковлівну Рустанович, покійну дружину трахтемирівського сотника у

1713 – 1730 рр. Канівського полку Якова Рустановича; трахтемирівського сотника Сави Гриневича, який видно був на цій посаді вже в 1742 р. (за Гаєцьким він обіймав дану посаду в 1752 – 1753 рр. (7)

Близьким до купчих є обмінний лист Свято-Михайлівського Видубицького монастиря 1744 р. (№ 20), де знову знаходимо загадку про с. Ярославку (сучасного Бобровицького р-ну), про яке ми подавали джерела у попередніх частинах даної статті. Про це ж село йдеться і в листі бобровицького сотника Василевича до ігумена Видубицького монастиря Лаврентія Горки (прохання накосити сіна в монастирських володіннях, очевидно, у с. Ярославці) та в указі козелецького нижнього земського суду 1784 р. (№ 24), де говориться про невдалу спробу жителя цього села Якова Рижого та його синів Корнія та Давидам Риженків увійти в козацький стан (іх було залишено у підданстві Видубицькому монастиреві). Документ № 23 відноситься приблизно до 1771 р. і являє собою інструкцію сотенної остерської канцелярії щодо боротьби з пошестю, яка охопила Ніжин, також села Безуглівку на Ніжинщині та Бакайку (сучасного Ічнянського р-ну). Зокрема, було передбачено оборону їздити в Остер та інші міста на ярмарок. Такого типу інструкцію було видано у 1771 р. сотенною остерською канцелярією. Ці два документи були скопійовані археографом Інституту української археографії та джерелознавства НАНУ Поліною Яницькою, котрій висловлюємо подяку.

Є й не зовсім типові джерела. До них, зокрема, належить № 18. Це уривок з величезного за обсягом документа, складеного в Києво-Печерській лаврі, в якому ретельно перераховувалися монастирські маєтності і називалися конфлікти через них, навіть вміщувався стислив літописець подій другої половини XVII – першої третини XVIII ст. Тут знаходимо й відомості про знаменитий Мезин (Мізін) (сучасного Коропського р-ну), яке у XVIII ст. належало цьому монастирю. Чи варто казати, що в «Історії міст і сіл...» нема ніяких даних з історії цього села з 1551 до 1905 рр. Другим таким джерелом є поменник (синодик) Свято-Михайлівського Видубицького монастиря в Києві, який, на жаль, дійшов до нашого часу у фрагментарному вигляді (№ 19). Але у фрагменті 1707 – 1710 рр. названі Яцько Воронченко, прилуцький полковник у 1652 – 1656, 1658 рр. та члени його родини (Іван, Параска); Михайло Миклашевський, стародубський полковник у 1689 – 1702 рр., його дружина Ганна Шваковська і цілий шерег його рідні; рід лохвицького сотника у 1693 – 1698 рр. Мартина Мартоса (Мартосенка) та ін.

У додатках вміщено низку документів. Перший – це невеликий уривок з історико-географічного твору польського хроніста Шимона Старовольського «Польща...», виданого у 1632 (потім друковано у дещо дополненному вигляді у 1652 та 1656 рр.), у якому йдеться про Чернігівщину. Другий документ доповнює копійну книгу Спасо-Преображенського Максаківського монастиря, яка вже була видана нами раніше (8). Відзначимо, що його зміст викликає певні запитання, адже виходить, що ігумен обителі Митрофан (Горленко), який був рідним братом святого Йоасафа Білгородського (Горленка) й обирається потім ігуменом престижного Видубицького монастиря, постає як злочинець. Шкода, що немає інших джерел, щоб перевірити достовірність даної інформації. Отже, до того часу питання про цього ігумена залишаємо відкритим: він злочинець чи жертва оббріхування.

Крім того, вміщуємо ще низку документації, що побутувала у ту добу.

Ми, зокрема, знайшли ще два документи (1808 р.) про одного «могилянця». Зазначимо, що вже писали про Михайла Бутовського (бл. 1727 – рік см. невід.) як уродженця Борзни (середнього сина священика церкви св. Василя Великого), який після закінчення Києво-Могилянської Академії у 1746 р. (вчився з 1736 р., а в класі філософії був у 1741 – 1742 рр.), служив канцеляристом в Генеральній Військовій канцелярії. І ось це був Іван Бутовський – син священика Павла Бутовського зі Свято-Троїцької церкви Борзни. Це, безсумнівно, з того ж роду священиків з Борзни – ймовірно онук чи правнук Михайла Бутовського. Цікаво, що Іван дома вже добре підготувався до вступу, навіть вивчав латину, що може свідчити про навчання його батька в КМА.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*.

Сподіваємося, що ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на біографії її важливих діячів, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

- 1) История городов и сел. Украинской ССР. Черниговская область. – К., 1983.
– С. 414.
- 2) Універсалі Павла Полуботка (1722 – 1723). – К., 2008.
- 3) Gajecky G. The Cossak Administration of the Hetmanate. – Cambridge, 1978. – V.1.
– С. 393; Кривошея В. Українська козацька старшина. – К., 2005. – С.212.
- 4) Кривошея В.Українська... – С. 215.
- 5) Там само. – С. 64.
- 6) Там само. – С. 223.
- 7) Gajecky G. The Cossak...T. I. – С.345.
- 8) Документальна спадщина Свято-Преображенського монастиря XVII – XVIII ст.
– К., 2015.

* * *

№ 1

1678, вересня 31(21). – Купча о. Андрія Борзаківського.

«Року 1678 мсця сентября 21 д.

Прибывши в Чернігов, гспжа Устимія Мартиновна, малжонка небожника отца Іоанна Михайловича, бывшаго священника Свято-Успенского, опошнянского, подала ясне в Бгу преосвященному его млсти гспдну отцу Лазарові Барановичу, архиєпіску черніговскому, жалобную супліку свою, ускаржаючись на отца Михаїла Величка, прежде бывшаго священника тоеї же церкви Свято-Успенской, иж отц Михайлo, препомнівші боязни Божое, строгости права и поваги уряду своего священнического, міочи здавна на малжонка еї о парохию гнів и не могучи як кривды своеї помститис, зазвавши его в свою домовку на молитвни, дал ему чарку горілки з отрутою такою, же от тоеї години захоровавши, на четвертой неделі духа Богу отдал, которого тіло за жывота было як дошка, по смерти зас так ся пухало (?), же не могло ся в труні вомістит. Чего на довод помененному его млсти пану и пастиреві подала на писмі руками власними духовних и світских особ обывателей опошнянских подписанном достаточное небожника, малжонка свого, сознанне, в котором небожчик сознает, иж цале от отца Михаїла, а ні от кого інного з сего світа сходит, гді и способ подавання отрути обширне описано. За отданем зась тоеї выш описанной суплікі и небожниковскога сознаня до суду консисторского суд архиєпісکпії Черніговской консисторской на то еще одержал в той же справі и лист от велебного отца Андрея Борзаковского, протопопа на той час гадяцкого, который в листі своем пишет, иж умислне зачувши о той справі, ездил до Опошнего и поховавши тіло небожника, казал процесці небожниковскій пред всіми вголос читати, питаючися каждого, который ся на процесці подписал, еже небожчик оний отц Іоанн так власне визнавал и ускаржался на отца Михаїла о даванню отрути, теди правді всі отповіділи «так ест, а не иначей, бо отче протопопа похвалки были здавна от отца Михаїла на отца Іоанна». Кгда зась отца Михаїла Величка питал, ежели то правда и чому так учинил, теди на тое отповідал: «не знаю и не відаю, щим тая горілка була, любом я частовал, але еї не пил, тилю вареную, попадя его тоеж праві отповіді, а такове теди от отца протопопи гадецкого, яко от достовірного особы писан судя помененний консисторский вмісто инквізїї прынявиши а неслушную вымовку отца Михайловоу (...)»* за таковий бридкий експрес взявши от его млсти пана и пастира зуполную на то владзу пенует (?) отца Михаїла цале отлучением от всего священодійствия, а обыск от сего часу не тилю епатрахилию и жадних священнических не отправовал церемонії, двор зась его злец... помененному отцу протопопу продати, а сумму взявши, Іоанновой за выклади отдать, а если бы частю тоеї выклади не могли б нагородити, то позволяет сад люб инные грунта продати и тим удоволити. Тед[и] двор, зостаючий в Опошнем отца Михаїла

Величка (...) без жадної огорожи взявши указ от суду пастирского консисторского, велебний в Богу гспдн отц Андрей Борзаковский, на сей час протопопа гадяцкій продал(?), абы гспжі овдовілой зліает якож по сознаню з тамтого боку през нещасливую ройну, прибувші до Опошнего, пан Яков Корицкий, оний двор за готовую сумму за талярей сорок вічними часи себі купил, а по указу суду консисторского с тих грошей часть овдовілой гспжі в нагороду выкладов дається, часть зась другая до скарбу пастирского в Чернігов отсылается. Пану Яковові зас Корицкому на оний двор купленний для достовірнійшої в далш[ий] час справы, абы так от отца Михайла як теж и от (...) іншого жадної нікуди не могл міти турбаций в той своєї куплі, але волно ему будет и потомкам его кому хотя дати, продати, даровати, люб вічность для.. дости и по волі (?) с притисненім печати нашої атестації (?) казалисмо руки подписать и до книг місних опошанських подати и записати.

Діялося року и дня назначенного в Опушнем.

На подлинной купчей подпись

Андрей Борзаковский, протопопа гадяцкій, рука власна.

Перевел

и місто протопопской печати.

Яков Леонтиев (...)*, сотник Войска его царского пресвітлого величества Запорожского наказний опошанський.

Григорий Тонконог, атаман городовий.

Павел Михайлов, войт.

Іван Заярний, Ігнат Безрідний ратуша опошанского бурмистры

Місто городовий печати.

Сия копию исводил войсковий апшитованний канцелярист Федор Кырияш(?)».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62297. – Конія XVIII ст.)

№ 2

1688, серпня 23(13). – Новгород-Сіверський. – Подання Захара Шийкевича та Івана Білозерецького, комісарів для розгляду конфлікту за землі між новгород-сіверськими ченцями та міщанами, гетьману Івану Мазепі.

«2 пункт з інквізіції виняти з ратуши новгородської; тут же его млесь отц архимандрит на міском крунті поля, млини Кролевецького слободу посадил, на которой слободі будучие уживають тих крунтов и оние пашут, а мещаном не дают пахати. А млин тот з віку бил, але к замку не належал.

Отц архимандрит на млин двох показати міл список блаженої памяти великого гєдра цря и великого кнзя Іоана Василиєвича, яко и показивал дати тоєї грамоти року [15]66 міца септєврия 2 дня.

А в том грамотном списку жадних сіл не написано тилько крунта озера и иные угода и млини и млин на реци Роми лежачий, яко в том списку написано немецкий, але старій того прозвища тому млину не помнят, тилько помнят тое, як тот Охония Сидовен, мещанин новгородский, повідал, же отц его Михайло повідал ему смертю своею, же той млин Кролевецький називається от того, як ішол по взятю Смоленска, вишел з гайдуками Новгородка замічати и переправившися через Рому ричку з войском, поставил крест на конец грబлі и назвал пред войском своїм мовячи: «Нехай же будет сей млин Кролевецький» и от того часу до сего дня так прозивається, в том же грамотном списку озеро Жган положено, а перевозу ніт.

А сторони крунту, от того млина річки Роми до міста Новгородка ідучого, сам отц Гедеон под час ин інъквированя сказац, же тие крунта міські, а не монастирські, только на сем боку реки Роми на тих то крунтах місних для млина мелницы седіли и тепер сидят Семен мелник и сіно косит и пахает поле міськое, а кдисмо мы от ясневелможного его млсти пна игумена, добродія іншого, вислані со архимандритом и іншими особами питалисмо для того би и яковим правом тие люде, при млини седячие, привлащили на то жадного права не показал.

Тот же Охонка сказац, же его отчина, то ест дерево бортное, заняли своїми чотири слобожане: перший Адам, другий Шийка, третій Чорного сн, до которых бортей Охоня, иж пчелам невозбрано ходит.

Ми теди особи на інквізіцію от ясневелможного его млсти пна гетмана, добродія ішого, висланніе на тот пункт, такове ише здання учинилисмо.

Поневаж то ест видочная правда, же тие девят хат при млину седячие иде (?) мелник седят на власних стародавних крунтах, Новгородка належачих, а повинност (?) мнству неналежние и неправне, а не місту, отдают, теди до самой свтой справедливости прихиляючися, наказуем, аби тие слобожане всякую повинност отдавали до міста, а не мнастиреви, кдик вшеляких крунтов мі..., а не манастирских заживають до далшої волі ясневелможного его млсти гетмана албо ежели воля добродійская будеть, щоб слобожане тие имели десятину місту принамні давали так же старому селу Пирого.....не чинили обид от новой слоботи у Собича.

Дня 10 авгуаста отц Мардай, намисник, з отцем Гедеоном презентовал пред нами, висланими, універсал бившаго гетмана Ивана Самойловича под (...) * в Батурині авгуаста 1670, в которой при млині Кролевецком и слободка на манастир приписана люб онай седит на крунтах місих, а Пироговка зоставала при своїх старих границах 3 пункт з інквізіцій винятій.

Селу Рикову городовому, от миста будучому, крунта отимает его млст отц архимандрит и на тих крунтах ченци орут и косят так сами, як и селяне чернецкие з Горбова и многие кривди чинят риковцям, и бют, обдирают (?), грабят, которых кривд и реестра подали.

На тие крунта под Риков сими дня 8 авгуаста в вкупі з его млтию отцем архимандритою зіїдждалися, мои віділісмо копци от песачи (?) девят літ перед воїною козацкою висипаний, але віділісмо, же копцами барзо стисненни риковци так далеке, же копец послідний на самой толоци зостает, а так, як в первом пункті положилося и тут докладам, иж на волі ясневелможного его млсти пна гетмана, добродія ішого, зостает так город, яко Риков, при которой границы чи при старой по яругу Черемошную чи при послідной песачинского учиненnoй границе заховати лист. Тоe до далшої деклараций его велможности, его млсти пна гетмана добродія ішого.

Писано в Новгородку року 1688 авгуаста 13.

Захарий Шийкевич, Иван Білозерецкий».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62303)

№ 3

1693, не раніше лютого. – Москва. – Листи царів Івана V та Петра I до гетьмана Івана Мазепи та кошового отамана (Івана Гусака або Семена Рубана)

«А что он, гетман Иван Степанович, писал к ним, великим государем, к их царскому величеству, с думным дворянином Семеном Ивановичем Языковым и з дьяком с Василием Бобыниным о их великих гсдрей делех и великие государи их царское величество на то его доношение свой, великих государем, указ объявит.

1

Доносил он, гетман Иван Степанович, им, великим государем, их царскому величеству о посылке во все их царского величества малороссийские города листов своих вопросительных всего послопства о аренде и о поборах и что удобно бы у особ менших данные им маєтности по листам его гетманским для пререканья запорожцов взять и о том желал их царского величества указу и что разослал он, гетман Иван Степанович, листы свои во все полки и города к старшине и к послопству с подтверждением, что никто из старшины и из полковников и из товариства, которые имеют во владении своем такие маєтности, не дерзал великими работами и поборами людей в селах себе данных отягощати и обиды чинити, а владали ими в меру.

И великие государи их царское величество за то ево, гетмана Ивана Степановича, вышеописанное разсуждение и о всенародной целости попечение и за посылку таких листов жалуют, милостиво похваляют, а что о аренде и о поборах учнут впредь к нему, гетману, из всех малороссийских городов, как начальные, та и послопитые люди, писать, и чего будут требовать аренды или поборов, и о том бы он, гетман, к ним, великим государем к их царскому величеству, писал, а у менших особ маєтностей отданных, на которые им даны по ево гетманским листам для подтверждения и их великих гсдарей, жалованые грамоты, имать они, великие государи, не указали, для того,

что получили они себе маетности за многие свои явные и мужественные кровавые службы и чтоб на то смотря и впредь они, и дети их и внучата и правнучата им, великим государем, служили а работами великими и поборами людей, в тех деревнях живущих, не отягощали и обид им не чинили и о том бы он, гетман Иван Степанович, приказал тем людем, которые такие деревни держат с подкреплением, а впредь о (...)* таким меньшим особам деревни указали они, великие государи их царское величество, чинить ему, гетману, по своему разсмотрению.

Сия статья с протчи ми достоялась 7201 (1693 – Ю.М., І.Т.) году.

К кошевому

В нынешнем 201 году в разных месяцах и числах к нам, великим государем к нашему царскому величеству писал подданый наш Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман Иван Степанович Мазепа с нарочными гонцы и через пост донося нам, великим государем, что неприятели бусурманы все к походу воинскому в готовости и имеют приходить под наши царского величества великороссийские и малороссийские украинные города воиною, а прежде к нашему кошу с обманом и прелестию и по нашему, великих государей нашего царского величества, указу велено ему, подданному нашему от тех их неприятелских приходов иметь осторожность и на отпор им воинскую готовость, а прежде прихода их бусурманского под города писать к вам, кошевому, и ко всему Войску Низовому, чтобы вы по обещанию своему нам, великим государем нашему царскому величеству, о тех их бусурманских намерениях и о приходе их проводывали со всяким усердным радением, а проводывая, к нему, подданному нашему, писали, а на прелести и обманы их бусурманские и изменника Петрушки не склонялись; и он, подданый наш гетман Иван Степанович, донося нам, великим государем нашему царскому величеству, что по тому нашему, великих государей, указу к вам, атаману кошевому и ко всему Войску Низовому, о том он писал, против которых ево листов оказывались вы, кошевой атаман и все сполство, к нему, подданному нашему со всякою верностию, несмотря и не склоняясь не прелести и обманы бусурманские и обещались о том их бусурманском приходе под наши царского величества города, как они выдут из Крыму и куда пойдут ему, гетману, учинить ведомо. По которому своему обещанию и исполнили вы то, прислали к нему, подданном нашему, с подлинною ведомостию о приближении тех неприятелей бусурман с изменником Петрушкою к Сече, и что вы на прелесть и обманы их бусурманские никогда склоняться не будете, войскового своего запорожского товарища Мартина куреня Каневского, а он, подданной наш, для подлинного извещения о том же того Мартина к нам, великим государем к нашему царскому величеству, к Москве да о тех же ведомостях писали вы, кошевой атаман и все Войско Низовое, и на Самару в Новобогородицкой, к думному нашему дворянину и воеводе к Семену Протасьевичу Неплюеву не одиножды, а именно с бывшим асаулом с Иваном Мезиным, по которым вашим ведомостям он, подданной наш гетман Иван Степанович, в наших царского величества малороссийских городах, а думной наш дворянин и воевода в Новом Богородицком имели от тех приходов неприятелских бусурманских осторожность и ко отпору воинскую готовость. А февраляя в разных числах к нам, великим государем к нашему царскому величеству, писал он же, подданый наш, гетман Иван Степанович, с нарочными гонцы о приходе тех неприятелей бусурман с нурадыном и с иными салтаны во многих их бусурманских силах под наши, царского величества, малороссийские города для разорения жилищ христианских, а именно под Полтаву, а при том своем доношении прислал к нам, великим государем, многих их бусурманских, взятых под Полтавою языков, которые языки сказывали, что уведомляясь вы, кошевой атаман и все Войско Низовое, о приходе их бусурманском к Сече, имели на отпор им, бусурманом, воинскую свою готовость, а они, бусурманы и изменник Петрушка, пришед к Сече, присылали к вам, кошевому, и к Войску Низовому, для прелести и обману татар своих и призывали вас к себе в соединение, а тот вор Петрушка обманом своим устремляясь на то, чтобы на вас, Войско Низовое, навестить какое безчестие и укоризну и в жилище б ваше ввести тех неприятелей бусурман и тем славу вашу и воинские всегдашние промыслы и жилище ваше искоренить. Однако

ж Господь Бог, милуя народ христианский, укрепил от тех их обманов и прелести, а вначале помня страх Божий, а потом нам, великим государем нашему царскому величеству, обещание свое выходили вы, кошевой атаман и все Войско Низовое, против их, бусурман, смело и мужественно, не с таким намерением, чего они поганцы, желали, но воинским ополчением и во всем против желания их им оказали и хотя они, бусурманы, прелестившиеся и поверили таковому вору и изменнику худому и не воинскому человеку Петрушке, приходили во множественных своих бусурманских силах к нашим царского величества малороссийским городам вдругорядь; однако ж видя против себя при помощи Божии вашу войковую, также и в городех подданного нашего, гетмана Ивана Степановича, с Войском Запорожским воинскую готовость, ничего по злоказненному своему поганскому намерению, и того изменника Петрушки по обнадеживанию не учинили, и побежали попрежнему в свои бусурманские жилища, исполнив лица свои безчестия и стыда. И нам, великим государем нашему царскому величеству, по доношению подданного нашего гетмана Ивана Степановича, и по писмам из Новобогородицкого думного нашего дворянина и воеводы Семена Протасьевича о той всеусердной и радетелной вашей, всего Войска Низового, службу и о всем вышписанном известно. И мы, великие государи наше царское величество, тебе, подданного нашего кошевого атамана и все Войско Низовое Запорожское за вашу к нам, великим государем к нашему царскому величеству, так верную и усердную радетелную службу, что вы, помня нам, великим государем, свое обещание пред святым евангелием, на прелести и обманы бусурманские и изменника Петрушки во время приходу их бусурманского Сече не склонились и войсковых клейнотов им не дали и стояли против их, бусурман, храбро и мужественно, а прежде приходу их к Сече отзывались к подданному нашему, гетману Ивану Степановичу, со всякою к нам, великим государем к нашему царскому величеству, верною службою и о приближении тех неприятелей бусурман к Сече и упреждая приход их, бусурманский, под наши царского величества, великороссийские и малороссийские украинные города и остерегая посполитых людей в Малороссии живущих, прислали наскоро к нему, подданному нашему, с ведомостью того войского своего товарища Мартина куреня Каневского, а на Самар в Новой Богородицкой с тою же ведомостию бывшего асаула Ивана Мезина, жалуем милостиво и премилостиво похваляем, и вы, кошевой атаман и все Войско Низовое, видя к себе нашу царского величества милость, и впредь нам, великим государем нашему царскому величеству, служили верно и радетелно и ни на какие посторонные прелести и обманы не склонялись и своеволных от такой шатости, если б в Сече у вас такие явились, унимали и чинили им казнь или наказание по войсковым правам; а о замыслех и намерениях неприятелских бусурманских и впредь проводивая для всякой осторожности к подданному нашему, Войска Запорожского обеих сторон Днепра к гетману к Ивану Степановичу писали почасту и в наших царского величества делах по прежнему нашего царского величества указу отдавали ему, гетману, послушание и в воинских делах имели с ним совет, также как изстари Войско Низовое были у прежних гетманов запорожских во всяком послушании. А если неприятели бусурманы учнут приходить под наши царского величества города воиною и вы б при той же помощи болш чинили над теми неприятели бусурманы, где будет возможно воинской поиск и промысл сколко [...]»

(ІР НБУ – Ф. I. – № 62298. – Конія кінця XVII ст. або початку XIX ст.)

№ 4

1705, грудня 24(13). – Купча Тита Хомича.

«Року 1705 мсця декам'дрия 13 дня.

Передо мною, Иваном Савичом, на тот час будучим сотником любецким, ставши очевисто на имя Тит Хомич, жител села Клименъков, сознал ясне, явне и доброволне, ані з жадного примущеня в тиї слова мовячи:

Иж я, міочи част кгрунту красковського по смерти небожъчици, матки моей, мні позосталий по половини з сесъренцем моим Василем, лежачий в селі Мысах, то ест поле, озера, сіножати и отчину, а будучи потребъний грошай, продал свою половину, кроми сестъренца моего Василевої половини, у вічност пну Максиму и

пну Тишъку Ярошенъком, братам родним, товариству сотни Любецкой, жителем села красъковъским, за готовую суму, рук моих дойшлую, золотих за тринадцять личъбы литовской монети доброй, позволяючи владіти як им самим, так жонам и потомъкам их, то ест дат, дароват, продат, и куда хотіт ку ліпъшому своему пожиткови оборочат, вічними часы и если бы кто колвек як з покъревних моих,близких, так и далеких, з сябъров поміжних и з людей общих важился чинити перепону в той моей добъроволной продажи, таковий заплатит вини на его милост добъродия пна полковника талярей тридцят, а на близко належачий уряд любецкий талярей десят. Що для ліпъшой віри и певъности даю им виш помененным пну Максиму и пну Тишъку сей мой лист с подписом руки и з притисненем печати урядовой.

Діялося року и дня выш выраженью.

Иван Савич, сотник любецкий».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62309. – Оригінал завіреній печаткою)

№ 5

1706, березня 15(4). – Любеч. – Розпорядження Василя Струтинського, гетьманського старости в Любечі, щодо майстрів, які не входять до кравецького, ковальського та ткацького цехів.

«Року тепер идучем 1706 – м мсца марта числа 4.

Иж во Троици Едного Гба и Престой Бци и всех стых аще бы стая обитель не уничижалас, теди за старанем пана Василия Струтинского, на тот час бывши зосланым од боку ясневелможного добродія пана гетмана на старство в Любеч, учинилисмо мы собі слушны порядок, з іх с трох рук совокупне: найпервий рука кравецкая, ковалская, ткацкая, которым даю таковую моць и владзу и сию мою карту врядовую: наипервей Семену Семеновичу, цехмистру, и братиі наставленых руки кравецкой, и с другой руки Гришка Борисовича Молота руки ковалской тая (?) Михаила Ивановича ткацкой руки, с третей – руки причетними до того, абы им во всем вся братия повиновалас. Которим подаю моць и таковую владзу: волно будет им и позволяю во всем уезди Любецком, в держави ясневелможного добродія, который тylко будет называть якимколвек ремесником люб кравцем, ковалем или ткачем, а не будет причетным до цеху и джо брат ской скринки, не будет прикладным, таковых позволяю, где трафится люб в самом мис(ті) Любечы албо и по селах, грабить и врядном реместви [не] допускати до роботы; а що приїжчий маєт на ярмарк приіхать албо на торг до миста Любеча тако[й] руки цеховой якої выше описует, с такового взяти з ярмарковой до скринки шаг, а с торгового осмак, И который пред сеє писане будет спречн(им) и не отдаст повинності выше описанное Семену Семеновичу, цехмистру, до скринки братерской, и так позволяю грабить, а будет спречним и не похочет от дат заплатит віны, до двору ясневелможного тако[ж] талярей сто, а до скринки братерской талярей десять. На що теж для липшой віры и потверженя даю мою карту врядовую (врядовую) (це слово написано двічі. – Ю.М., I.T.) с подписом руки врядової и с притисненем печати.

Діялося справа на вряде Любецком року и дня вышписанного.

Василий Струтинский рукою своею подписуюся».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62310. – Оригінал, завіреній печаткою і особистим підписом.)

№ 6

1707 – 1710 pp. – Уривки з помяника Свято-Михайлівського Видубицького монастиря.

«Род пані Шваковской Анни Михайловой Миклашевской, полковничих стародубовской рок 1707 ап[реля] 3.

Пом[яни] Гспди Владимира, Пелагию, Симеона, Дарию, Иякова, Марию, Иоанну, Софию, Иоанна, Евдокию, Василия[...].

Род з Лохвиці Мартоса

Пом[яни] Гспди Мартина, Василия, Анну, Димитрия, Николая, Антония, Евдокию, Ирину, Матрону, Феодосию[...]

Род Иякова Воронка, бывшаго полковника прилуцкого
Помяни Гспди рабов своїх Иякова, Иоанна, Парасковию[...].

Род Симеона Білецкого з Ніжина

Пом[яни] Гспди Симеона, Пелагиу, Елевферия, Марию, Анастасию, Димитрия[...].

Род Заславцевны Евфимиї з Лохвиці 1710 мсця того ж (*серпня.* – **Ю.М.**)

Помяни Гспди Иякова, Марию, Антония, млд. Иакова, Евфимию, Агафию, Любов, Петра, Евфимию[...]».

(*ІР НБУ. – Ф. I. – № 62292. – Оригінал*)

№ 7

1711, грудня 22(12). – Додаток до купчої Кирила Єремійовича (Яременка).

«На сией (?) свідченство и я, иерей Симеон Алексіевич Соколовский, будучи, подписуюся рукою моєю власною и ку мандату уданою (?).

А я сам, Кирило Яремович, сотник бувший чигриндуровский, не могучи сам яко неискусний в том подписаться, на ратушу Переяславском при пну Димитрию Савицкому, войтові Переяславскому, Овсю Лукяновичу, бурмистру рочному, Григорием Заміским, райцею подстаршим и иними райцами для лучшого имовірія крестообразно подписуюся.

Діялося року 1711 декабря 12.

Писар міський Переяславский Феодор Кришталовский.

Значковий товариш Иван Ивершен(?).

1764 год июля 8 д. таковоу подлинную купчую я принял и росписался

Правитель лялинский иеромонах Меркурий».

(*ІР НБУ. – Ф. I. – № 62369. – Коня 1764 р.*)

№ 8

1712, березня 8 (лютого 26). – Лубни. – Купча значного військового товариша Кирила Єремійовича.

«Выпис з книг міських ратуша лубенского року Бжого тисяча сімьсот второго-надцять мсця февраля двадцять шестого дня.

Пред нами, Василем Савичом, полковником Войска его црского пресвітлого величества Запорожского лубенским, с притомностю уряду городового лубенского Ивана Корнієвича, сотника, Демяна Василицевича, атамана, Тихоныя Пархомовича, войта, Нестора Федоровича и Васка Ивановича, бурмистров, ставший Кирило Иереміевич, значний військовий товариш, обиватель чигриндуровский, чинил сознане ку сему записови тими мовячи словы:

Мсці пне полковнику и ви пнове вряде. Міючи я млин свой власний зо всім построенний о трох колах, стоячий на реці Сулі на греблі воїнскої, так же місце на три ставидла на той же реці Сулі на греблі жовнинской, який теди той млин мой о трох колах и місце на три ставидла не з якого жадного примущення, але з доброї волі моєй продалем у вічистое владінне и поссесию висоце в Бгу превелебному его милости гспдну отцу иеромонаху Дамаскыну Богословскому, игумену мистра стого архистратига Христова Михаїла Переяславскому за сумму певную готових грощей дві тисячі золотих и таляров двісті монети доброї монети доброї личбы литовской, який речонний млин мой о трох колах и місце на три ставидла продавши, отдаляю себе во вічные годы, оттол иже ся не мію болше до него жадним способом интересоватися, так я сам, жона моя и потомки наши и з приятелей інших, близких и далеких, не повинни будут до того млина и ставидел упоминатися, ані теж грощей откладати, И ежели б міло в кого и право винайтися на тот мой млин и ставидла, то жадного валиору и поваги не мієт, разві сего права, а его млсти гспдну игумену Переяславскому и всей еже о Христі братії тоєй свтої обители волно юж будет тим, от мене проданним млином о трох колах и місцем на три ставидла, як хотя владіти и диспоновати. Мы теди, вишай менований полковник лубенский, с присидящым (?) урядом, слышачи от реченого Кирилла Иереміевича доброволнуго его продажу и его млсти отца игумена куплю, велілісмо до акту книг міських приняти и винісать с книг при звіклих

печатех. Для лучшого подтверждения в потомние часи при подписі руки писарское его млсти отцу игумену перяславскому, стороні потребуючої, видати казалисмо.

В Лубнах року и дня выш писанного.

Авдий Гордієвич, писар міський лубенский.

(*ІР НБУ. – Ф. I. – № 62369. – Конія. Внизу документа написано «В подлинном випис таков», «С подлинним свідителствовал», намальовано два кола, всередині яких відповідно написано: «місто печати полковничої» та «місто печати магістратової», а також написано: «Значковий Іван Івервен(?). 1764 год юля 8 подлинний купли запис я принял иросписался. Правитель лялинский іеромонах Меркурій»)*)

№ 9

1712, червня 26 (15). – Лубни. – Купча Явдохи Михайлихи (Рубан), чигирин-дібровської жительки.

«Року тисяча сімъсот второгонадцять мсця июня пятнадцять дня.

Перед нами, Василем Савичом, полковником Войска его царского пресвітлого величества Запорожского лубенским, с притомностю уряду городового лубенского Григория Ивановича Шкарупи, сотника наказного, Демяна Василиевича, атамана, Тихона Пархомовича, войта, Нестера Федоровича и Васка Ивановича, бурмистров, ставши висоце в Бгу превелебний его млсть отц иеромонах Дамаскин Богословский, игумен мністрия стого архістратига Хства Михаїла перяславского и намісник катедралний перяславский, презентовал нам купчую и атестацию на млини и іншіе кгрунта проданние от Евдокії Михайліхи, жительки чигириндубровской, то ест на греблі чигириндубровской под самим містом млынових кол шесть, а на речці, прозиваемой Переволочной, на греблі три колі, знову сіножат з трома озерамы, проданную от Ивана Калачника, жителя чигириндубровского, еще блаженної памяти Ивану Кулябці, якая сіножат и озера зоставали в поссесії пану Феодору Кулябці, а пан Феодор продал небожчику Рубану, полковнику охочекомонному, якая тепер зосталася от небожчика Рубана в лекгациї речоной Евдокії, сестрі его. А ограничене той сіножати и озера, взявши от Переволочной річки Глушцем через дубину очеретом на скопець под ровчаком понад Волним озером до ровчака старого у Крисовское по скопець, а одтол у вершини вкупе на два скопци новые и там о Трушковских комишов до Трибка, по ровчак пошовши з горови (?) Глушця другим ровчаком з копцями у Сулу, Сулою в Переволочную до старой греблі, яким млиnam так сіножати и озера ціна виражена в купчої на вряді чигириндубровском девятсот золотих доброї монети. А для лутшого достовірія призвалисмо пана Феодора Кулябку, питаючися его: «якое ограничене тим грунтам». Теды и пан Феодор Кулябка словесно предложил нам о том ограничено, як в купчої и атестації виражено на вряді чигириндубровском. Прето и мы, вышменований полковник, по вичитаню так запису и атестації, яко и свідителству пана Феодора Кулябки варуем и утверждаем, жебы обивателы чигириндубровские ніхто з них не сміл и не важился жадной кривды и утеменженя в тих кгрунтах честним отцем катедральним перясловским чинити, а честнї отцеве повинны тилко купленними владіти кгрунтами, не интересоватися больше ні в чиї іншій. На що для ліпшого потверженя и крости в потомние часы и сие наше потвержательное писане стороні потребуючої ясне в Бгу преосвященному его млсти гспдну отцу Захарію Корниловичу, епспу перяславскому, и всей его о Христі братії видаєм при звілих печатех нашої полковой и маестрату лубенского и с подписом руки писарской в Лубнях вышположенного термину

Звишъменований полковник лубенский Авдий Гордієвич, писар міський лубенский.

(*ІР НБУ. – Ф. I. – № 62371. – Конія. Внизу документа намальовано два кола, всередині яких «написано»: «місто печати», а ще нижче запис: «Значковий товариши Іван Шершень. 1761 году юля 8 д. такової подтверджителний лист я принял иросписался правитель лялинский іеромонах Меркурій»)*)

№ 10

1712, вересня 27(16). – Глухів. – Універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Пресвітлійшого и державнійшого великого государя его царского величества Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман Йоанн Скоропадский.

Пану полковникові Войска его царского пресвітлого величества Запорожскому ніжинському, п.п. старшині полкової, сотником, атамановім городовому и пану війтови тамошньему зо всіми майстратовими и всім військовым и посполитим того полку обывателем и кому відати о том належатимет, сим нашим універсалом обявляєм, иж присланий будучи тепер до нас в Глухов от ясне в Богу преосвященнего его милости отца архиепископа митрополита киевского, галицкого и всея России пана и пастыря нашого превелебного его милості отец намістник катедральний презентовал нам по злещению его ж пастырской святыні бывшаго гетмана антецессора нашого універсал, в котором обдаровано, aby полку Ніжинського трубачі, сторожі, пушкарі и армаши з маєтности катедральнї Святософійской киевской, именно з Ковчина, дорочни належитої дабели (?) не выбирали. Прето мы, гетман, міочи нашу к его преосвященству прихильность и склонность, а к тому и горливое наше усердие ко обытии Святософійской от помянутого дабылі (?) уволнение подтвержаем и непремінно міти хочем и реіментарско приказуем, дабы жадною мірою трубачі, сторожі, пушкарі и армаши помянутого полку, ані самы с дерзновения своего, ані з ползвновения старшины своєї не сміли и не важилися вперед реченої маєтности Святософійской Ковчин у людей посполитых дорочных себі доправлятися повинностей. О чом абы ненаружне воля наша была захована и повторе пильно приказуем.

Дан в Глухові януария 22(11) дня 1712 года».

(Фотокопія з чернігівського (?) архіву. – Копія другої половини XVIII ст. Тексту документа передує запис копіста: «Універсал гетьмана Йоанна Скоропадського дабы село Ковчин волен был от трубачем, сторожей и армашов 1712 года дан»)

№ 11

1717, червня 21 (10). – Кобижча. – Лист бобровицького сотника Костянтина Василевича до ігумена Видубицького монастиря Л. Горки.

«Висоце в Бгу превелебный мсці отче игумен видубицкий, мой ласкавий отче и благодітелю.

Найнижчий уклон мой препославши пречестности вашої, всепокорственно прошу строні сінца, що ласка ваша мні там на своїх сіножатях дати укосити, а я за дознанную ласку должен при слuchaix окказиях пречесности отвдячати и отслуговати, яко и вперед ласце вашої и отческому млсрдию вручаюся назавше и млтвам стим, яко навсегда во всем зостаю зичливим и слуга поволний Костантин Василевич, сотник бобровицький.

З Кобижчи июня 10 1717».

Адреса: «Висоце в Бгу превелебному гспдні отцу н.н. Горці, ігумену видубицькому, веліце моєму ласкавому отцу патрону и добродиеви всепокорствено».

(НБУ. – ІР. Ф. 160. – № 526. – Оригінал. Записи на звороті: «Пн сотник бобровицький просить сина вкосити. С Кобижчи июня 10 рок 1717» та «Пн сотник бобровицький просить собі ссіна укосити»)

№ 12

1717, липня 29(18). – Київ. – Грамота київського митрополита Йоасафа Кроповського.

«Йоасаф Кроповський, Бжиею млстю православный архиепп, митрополит киевский, галицкий и всея Малыя Росии.

Всім вобец духовного и мирского чина людем, начальствующим и подначальним при благословениї иштем пастырском, извістно творим, иж просили нас жители містечка Горошина протопопій Лубенской за честним иереем Петром Ivanовичем, дабы им был отцем духовным и усыновленным в церков Преображення Гспдня настоятелем. Мы прето о доброравії его и о правилном в презвитера от престола

здешнего извістившеся рукоположенї, усыновляем его властию ишею до пререченного храма за настоятеля, вся в нем пресвитерское правление и строение тайи стых вовіряюще, дабы зоставал при нем уже до кончини своя в трезвениї, чтениї, учениї, млтві, попечениї дш человіческих и прочая священству его, прислушая добродітели опасно аки пред всевидящими очима Бжїми ходя исполнил со вниманием да вірных и мудрых строителей мздовоздаяние воспримет от руки воздающего комуждо (!) по ділом его, ниже постыдится в день страшного испытания влдчня; совість же свою на клятві исповідио пред дховным своїм отцем установленным должен ест очищати. Извістнійшаго же ради достойнства дано ему от нас сие рукописное писание и печатию утвержденное в бгоспасаемом граді Киеві при церкві первопрестолной митрополитанской стяя Софій премудрости Бжия року 1717 июля 18.

А ежели дойдет літ совершенных сын змершаго священника, а сего нарекованый зять, должен будет он, отц Петр, приняти его на половину парохії.

Потвердил Варлаам Ванатович, архиепп киевский и галицкий рукою власною».

(ІР НБУ. – Ф. I. – №. – 62339. – Оригінал завіреній печаткою і підписом митрополита Варлаама Ванатовича)

№ 13

1719, лютого 2 (січня 22). – Скарга старшини Гадяцького полку до гетьмана Скоропадського на полковника Михайла Милорадовича.

«Ясне велможний мсці пне гетмане,
нам велце прмлстивий пне и великий добродію

За щасливого реементарства ясне велможности вшой во всіх полках старшина и народ коло зруйнованых шведчиною домов осмотрівшися, благодарят Бга, великого государа и велможность вашу. Но ми, гадяцкие голчане, подобно в Малой Россії найнещасливішіе, что по спаленю и спустошенню своїх городов, забравши по млсти монаршой на свої жилища, одно почали ку себі мало приходити, аж его млсть пн полковник, затурбувавши полчан скротгостю, побоями и здирствами, одобранем от городов и старшини на себе приходов, без чого ратуши у полку спустіли велми, препял полчанам прийти до первобитности. И на поругани вручил над полком власт и управления судовие слугам, ні сліду судебного и правди відущим. Котрій слуги великие по полку бідствия чинят, самих козаков до найпослідніших услуг попримушали, коні их непрестаним за добичми біганем на смерть позаезжали, також крадежи и разъбои по шляхах и грабителства на ярмарках отправуют, в яком утіснениї и разоренії дні свої юж четвертий год злі проводжаючи, в терпени мусим ожидати себі от тяжкого его ярма избавления, контентуючися самими именами, титула не иміочи над подчиненими жадної власти. Понеже скасовавши общие козакам и посполитим на ратуши суди, учинил дом свой полковничий домом судилищним и всякие суди мимо нас, старшину, в дворі своем ш челядю отправует, жеби старшина не воспящала невинних людей до наготи обдирати. И так стало, же що слуга, то и судя, и асаули полковые, слуги да возниці, господар дворовий місто полковника наказного, козаков знатных судит, киями без милости бить; універсалі свої о вистатченя всяких с козаков стаїй по полку розъсилае и до сотников укази горделивие пиш. Над которими приставивши надзирателі, приказал пилно стерегти, жеби и найменший между народом завод без вини пнской не бил росправлен. Котріе надзирателі по своїм участям розъехавши, по килка недел живучи, суди судят на городи и села, напивають и найдают, людий без милости буть кривавлят и калічать, вязенем мордуют и вини несліханние видирают и заказывают под стродим каранем не жаловатис, поневаж правіви (?) ніхто не может оборонити и не может умом дойти, для чого оно с такою пилностю толикую суму собірає, несмотря на нищету и на слези бідних козаков, ніби оних спод ига бісурманского кровию обливаючися, отвагою своею о свобод(..)*но било бы чим з маєтностей наданих и без [з]дирств доволствоват, с которых премногие интрати витягае, где и козаков, поработ[ил] горшє мужиков, якож и по всем полку козакы мало когда свободи (?) от подвод и от работизн. И которая еще интранта идет за горілчаниї по всем полку шинки. И оних не престанем нак(...)даной (?), то такој прежнє полковники за літ двадцят не нажили, что он за три года. А когда отважилися

за поламане (?)волно[стей] козацких и за тяжкие полчанам обиди совітовати, даби безмірними здирстви козаков обтяжати перестал, також и слугам по полку красовати и по ярмарках и по шляхах люд[ей] обдирати воспретил, також и жені своєй и синові не до[пу]скал би у полковиї діла утручаючись, старшину полковую и сотников собаками називати. И дощук бити пориватися и жен всей старшини нецнотами називати и ніби бляд[ей] канчуками бити похваляться. На которое прошене (...)кый респонс получил дать, мовит, моїм фіцкалам, старшині полкової, по триста кия и отбивши кожу от костей проч (...)час вело им до государя из жалобою поехать. И так судовий отвіт получивши и о поправі его до конца без на(...)ни ставши, отважаемся, павши до лица землі, ясне велможностьвшу со слезами просити, раг ясне велможность ваша от его тяжкого ярма и безчоловічного грабления и тиранства нас збавити или повеліти до царского [прес]вітлого влчства чоломбітную зготувати. Понеже не віда(...) что далі чинити. Кгдик и тие старшина полковая и (...)ны, котриє юж от его млсти и от слуг побитие и обезч(...)ни, еще в житїї своїм оние ж не певни. Едни из старшини полкової з города збігши, по килка мсцей не сміли в д[вор] свой прибути, понеже и в дому будучи, мусіл запірати и по два мсці, опроч у окно, світа не видал. Котрого священик, замкнувши в церкві и не допускаючи оной невинного кровию осквернити, поставивши себе на убивство заледве от смерти збавили. А и прочая старшина еже день ожидають себі яко[й] напасті, же не маш жадного певного як у своем іменії, т[ак] и у здоровю и в житїї. Умилосердися прето ясне велможн[ий] пне и не дажь от такой враждебной завзятости вконец нас разорити. Якой млсти дознавши, должны будем при вірной аще (?) у войску малоросийском службі за щасливое и многолітнее велможности вшої пановане Гспда Бга молити.

Ясне велможности вшої нашого велце млстивого пна и всеналежнішого до бродія вірніе нижайшие слуги полку Гадяцкого старшина полковая, сотники и товариство

Максим Борухович, обозний полковий полку Гад[яцкого].

Мартин Штишевський, судия полку Гадяцкого.

Іван Пірятинский, сотник полковий гадяцкий.

Григорій Щупка, прапорщик полковий.

Роман Корицкий, сотник опошнянський.

Василий Розанский, сотник зеньковський.

Василій Павлович, сотник куземний, не уміючи писат своею крест написую+» .

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62411. – Конія (?)

№ 14

1719, лютого 2 (січня 22). – Скарга старшини Гадяцького полку до гетьмана Скоропадського на полковника Михайла Милорадовича.

«Старшина полку Гадяцкого, сотники и товариство жалобно ускаржаются велможности вашої на пана полковника своего, прекладаючи, что по руїні шведской будучи их полк весма спустошен то спаленем городов, то знищенем и умалением людей, тепер незносніе знову от своего п. полковника поносить обыди и разорения, то через здірства великие, то через одобране у городової старшини на себе приходов, без чого ратуши в полку их спустіли. А к тому он же, п. полковник, на поругание старшини всякой, в том полку будучої, вручил радіти полком и судовие справи одправляти слугам, якіе німало в том силы и правди познати и разсудити не відають. Слуги его же п. полковника, за охотою їздячи, коні людей (...)» на смерть позаганяли (?), крадежи и грабителства чинят его же слуги по ярмарках, разбої по шляхах, козаков як слуг собі позневоляли. Он же, полковник, скасовавши общие козакам и посполитым на ратуши суди, учинил дом свой полковничий судовим домом, в яком що слуга, той и судит всякие суди мимо старшину в дому своем одправлють и о протчиих многих обыдах полчанам починених в суплиці вираженых прекладаючи, просят велможности вашої о справедливості.

Под януар 22 року 1719.

(ІР НБУ. – Ф. I. – №)

№ 15

1719, вересня 27(16). – Глухів. – Універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского обоих сторон Дніпра гетман Иоанн Скоропадский.

Пану полковникові Войска его царского пресвітлого величества Запорожского ніжинскому, старшині его полковой, особливе дозорци нашому в полку тамошнем млинами завідуючому, також атаману з товариством и войту села Ковчин в сотні Новоміської полковой Ніжинської будучом и комуколвек о том з духовных и мирских особ відати надлежатимет, ознаймусим сим нашим універсалом, иж пан Григорий Романовский, сотник полковый новоміський ніжинский, мюочи млин в помянутом селі Ковчин от Стефана Мурашки, козака вересовского, куплео набутый, на который и купчую з книг майстратовых ратуша ніжинского екстрактом выписанную, презентовал нам, просил у нас ствержаночого тую куплю и позволяючого з оного млина при мелницькій часті и войсковые разміровые приходы на себе ему ж убрати, універсалу. Прето мы, гетман, з респекту на его, пана Романовского, сотника новоміського ніжинского, услуги в Войску охочо роняючися и вперед ронигтися мюочие, склонившеся до того его прошения, яко помянутый млин им, паном Романовским, купленный в спокойное ему ж владінне ствержаем и позволяем з тогож млина, под селом Ковчином найдуючомся, всякие пожитки и прибыли мелницкіе и на нашу особу належные, на его убрати, так пильно жадаем и приказуем через сей наш універсал, aby ніхто з войсковых и посполитых полку Ніжинского обывателей на власти зъстаючих и безурядовых ему, пану Романовскому, сотникови новоміському ніжинскому, жадной в спокойном преречоном млина владінни в отъбіланю з оного належитых корыстей мелницких и войсковых разміров не чинил перешкоды, помішки и трудности.

Дан в Глухові сентября 16 [17]19 года.

Вышеменованный гетман рукою власною».

(Фотокопія з чернігівського архіву (?). – Копія другої половини XVIII ст. Тексту документа передує запис копіїста: «Універсал гетьмана Іоанна Скоропадского 1719 года»)

№ 16

1723, березня 27(16). – Глухів. – Універсал наказного гетьмана Павла Полуботка.

«Его імператорского влчства Войска Запорожского полковник черніговский и наказный з старшиною енералною гетман Павел Полуботок.

Всім, комуколвек о том відати надлежит, ознаймусим сим універсалом іншим, иж жалосте прекладал нам превелебный в Бгу его мльсть отц Лука, игумен мистира Петропавловского глуховского, что многие з войскового и посполитого чину обывателі, також великороссийские люде, а особливе гварнізону здешнього глуховского прaporщик Григорий Аненков, препроважаючи свої борошна, горілки, бруся дубовое и протче через перевоз Мутинский, который од прежде бывших гетманов мистиреві Петропавловскому ест наданный, не хотят належитого за оный oddавати платеж, через що обытел Петропавловская не менший поносит убиток. Теди мы таковых людей неслушный в том поступок узнавши, пильно через сей універсал іш приказуем, aby всяк з малороссийских и великороссийских обывателей, особливо помянутий гварнізону глуховского прaporщик Григорий Аненков через вишречений Мутинский перевоз борошна, горілки, деревя и протче посилаючи, без жадной спеки належитую oddавал повинност и приставам своїм ущти веліл. А если бы кто был противним, такового позволяем грабити. Що се абы не иначей чинилось, повторе и по десяте приказуем.

Дан в Глухові з енералної канцеляриї при печати войскової марта 16 року 1723.

Звышменованый полковник и наказний гетман рукою власною.

Енералний писар Семен Савич.

Яков Лизогуб, енералний бунчучний».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 61928. – Оригінал, завірений військовою печаткою і підписами)

№ 17

1731, вересня 27(16). – Глухів. – Універсал гетьмана Данила Апостола.

««Ея царского величества Войска Запорожского обоих сторон Дніпра гетман и ордена святого Александра Невского кавалер Даниил Апостол.

Всім обще кому о том відати надлежит, так великороссийским, як и малороссийским всякого чина людем, а особливо пану полковнику ніжинскому з старшиною полкою, сотникам с урядами объявляем сим нашим універсалом, иж ясне в Бгу преосвященнійший его милость господин Рафаїл Зaborовский, православный архиепископ киевский, галицкий и Малая Россій, листом своим объявил нам, что вотчины его преосвященства катедральной подданые, села Комаровки жители, доносили его преосвященству в незносных своих тяжестях от переезжающих чрез тое село Комаровку, на самом главном шляху будуче, так великороссийских, як и малороссийских ездаков во взимании подвод и о прочиих им, комаровцам, наносимых тяжестях, от которых оного села Комаровки обыватели пришли в крайнюю нищету и разорение, иные от той нестерпимой нужды в разные міста розойшлися. Протчиим же окличним селам и деревням другой команді подчиненным, такой тяжести ніт и в дачи подвод, как окличне, так и самые комаровские козаки тім комаровским мужикам вспомоществования не чинят, да они ж, комаровские мужики, всіх только десять лошадей у себе иміют, а по двадцати лошадей по приказу командуючих вистачаючи, в тих же козаков нанимают с послідующим своим разорением. И в том его преосвященство просил нашего разсмотріния и от таковых неудоб носимых им, комаровским жителям, показумых тяжестях защитительной обороны. А понеже высокоповелителными имп ераторского всепресвітлійшаго величества указами, иміочим давати, взимая с них поверстніе денги, за всяку лошадь по денги на версту велено. А без подорожних и без платежа поверстных денег никому в малороссийских рейтменту нашего обывателей подвод не иметь и никаких обид и тяготи не чинить накріпко запрещено; и великороссийским всякого чина людем, какова б кто звания ни был, проезжающи чрез малороссийские города, у жителей городов и міст без подорожних лошадей в подводы не иметь, и сверх того по скольку кому по подорожной велено давать, лишних лошадей не вымогать, и с ратуши и у посполитых людей хліба, харчи и питья безденежно отнюдь не брати и не вымогать же, а покупать то все, кому надобно за деньги по настоящій ціні как то обыкновено чинится в великороссийских ея императорского величества городіх. Того ради по силі высокомонарших указов веліли мы, гетман и кавалер, сей наш оборонный вышепоказанный войсковой генералной канцелярии выдати універсал, которым предлагаем, дабы проезжающие чрез село Комаровку великороссийские и малороссийские всякого чина люди собою без подорожних и без платежа поверстных денег, почтовых и ямских подвод отнюдь не брали и им, комаровским жителем, насилия в том не чинили, такожде естных и питных припасов безденежно не брали и не вымогали и дабы пан полковник ніжинский оным комаровским жителям в таковых неудобносимых тяжестях учинил полегчение и ослабу и в выдачи под переезжающих с подорожними великороссийских и малороссийских ездаков, подвод оным обывателем комаровским з окличных тамошних сел и деревень людем по пропорции их дворового числа приказал бы чинить равномірно спомоществование, чтоб им, комаровцам, яко на самом шляху зостаючим, пред другими окличними обывателями не было обидно, без указу же и без прогонов никому каковы б кто звания ни был подвод давати, також де ест них и питних припасов у них брати и насилию вымогать не допущал, дабы подданые его преосвященства от таких несносных тяжестей в крайнее не пришли разорение. Буде же кто з великороссийских или паче чаяння з малороссийских ездаков, презирая вышеписанные императорского величества премощнійшие указы дерзнет до того села Комаровки или з других міст без указу и без прогонов подвод взимать и хліба, харчи и питья не брати и домогатся или другие какие обиды чинить. А о том где надлежит в полку Ніжинском будет обявлено, то иміет пан полковник ніжинский нам о том доносить именно почему таких преслушников подкомандных нам шрафовать и непоблажно наказывать. А от неподкомандных нам для учинения им за презріние указов штрафа,

куда надлежит писать не оставим пилно и грозно повагою сего нашего уни версалу
рейментарско приказуем.

Дан в Глухові декабря 5-го року (!) 1731-го году.

Вышменованный гетман и кавалер рукою власною».

(Фотокопія з чернігівського (?) архіву. – Копія другої половини XVIII ст. Тексту документа передує запис копіїста: «Універсал гетмана Данила Апостола о облегченні села Комаровки от дачІ переїжжаючим подвою дан 1731 году»)

№ 18

Не раніше 1740 р. – Уривок із документальної інформації, написаної в Києво-Печерській лаврі.

«[...]1720 году и 722 дани от его императорского величества Петра Перваго в Киево – Печерскую Лавру с прежних отпусков и из разных крепостей, которые записанные сискалис в коллегий иностранных и в сенатском разряді жалованые грамоты и вписи, между которими на Новгородский и Елецкий монастыри и на вишепомянутое село Мизин з другими с ним в місті Киево-Печерской Лаврі наданными селами с прежних отпусков грамоты вписаны[...].

1740 году оний архимандрит Негребецкий преставися и за вишеписаненими же привилиими резонами Лаври Киево-Печерской не точию о селі Мизині бит челом времени не было, но довліло соблюdat едну Лавру стую и угодников Божиїх».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62335. – Арк. 110 зв. – Тогочасна копія (?)

№ 19

1742, липня 21(10). – Купча Стефана Томари.

«Року тысяча сімсот сорок второго мсця июля десятого дня.

Я, нижеподпісавшийся, всякому суду и праву сим записом обявляю, иж я, иміючи свій власний, купленний покойним родителем моїм Василем Томарою, в покойній Епистимії Сулимовні Яковлевой Руставовічевої, сотникової терехтемировської, двор в городі Переяславлі, стоячий з одної сторони от двора сотника полкового пна Ивана Добронізкого, а з другої сторони от двора через дорогу сотника терехтемировского пна Сави Гриневича, его высокородию гспдну полковнику переяславскому Симеону Ивановичу Сулими за сумму сто рублей денег продал во вічность. До которого двора впредь ни я, ни жена моя, ни діти, також и кревние мої, близкие и далекие, вічними часи интересоватис и найменшої во владенії оного двора чинит препятствия его высокородию гспдну полковнику Сулими не повинни. Для лутшого же віроятія за подпісом руки мої при печати его высокородию гспдну полковнику переяславскому Симеону Ивановичу Сулими сей купчої запис дан року и дня ви-шписанного Стефаном Томаром.

При врученні сей купчої ми будучи во свідчительство для лутчого віроятія собственными своїми руками на купчої подписуемся

Асаул полковой переяславский Григорий Лукашевич

Сотник переяславский Иван Добронизкий

Димитр Дароган, сотник кропивенский

Сотник роменский Иван Маркович

Сотник ліп'явський Василий Лазаревич».

(ІР НБУ. – № Ф. I. – № 62330. – Оригінал)

№ 20

1744, червня 30 (20). – Київ. – Обмінний «лист» Свято-Михайлівського Видубицького монастиря.

«1744 года місця июня 20 д.

За благословением его высокопреподобия отца нашего игумена Гавриила Леопольского в битност пречестного отца намісника нашего мнистра Киевовидубицкого Василия иеромонаха в Ярославці за городничества честного отца монаха Стефана дали ниву ув одміну жителю ярославскому Федору Дубині из его братами родними Гаврилом и

Грицком на вроцищи Поропові против розкопаниці з воротами на Басанскую дорогу и поміжник оной ниві жител бобровицкий Васил Пинчук, з другой стороны – Петро Литовка и позволили ему из его родними братами Гаврилом, Грицком оною нивою владіти, продати, даровати или на свой пожиток повернути жені и дітям своим за тое суму (?) Федору Дубині.

Дата з мнистра сия розпис во увірение».

(*НБУВ. – ІР. – № 160. – № 742. – Оригінал*)

№21

1750, січня _____. – Київ. – Грамота київського митрополита Тимофія (Щербацького) Модесту, архімандриту Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря.

«Превелебнішему Киевозолотоверхомихайловскому мнистрия архимандриту Модесту Бжия блгословения желая, предлагаем присланые к нам 1749 года июня ____ при пашпорті стійшаго правителствующаго синода епархії Черниговской мглинский протопоп Иоанн Яновский и два его товариши попи Тит Волчевский да Григорий Пашковский ради произвождения здіс по поданным от их же святішому правителствующему синоду на преосвященнаго черніговскаго Амвросия Дубневича прошения и на взятой с них святішаго правителствующаго синода в канцеляриї, чтоб отнине се (?) одно при ділі в Києві были. Под опасением за неисполнение незбіжного по правам государственным истязания подпискі не устояв, с Києва бежали и в том побіги своем в Чернигов поймани и как біглицы преосвященним епскпом черниговскіи и Новгородка Сіверского Амвросием забитие в колодки в кафедру ішту привезени. Того ради до получения от оних с стійшаго правителствующаго синода на посланное от нас доношение резолюції с них един протопоп Яновский в ваш Киевозолотоверхомихайловский мнистрий посылается, которого никуда с мнистрия не спуская, кріпкое на них наблюдение кому по усмотрению вашому приказати иміть, порцию же ему в трапезе против радового вашего мнистра монаха выдавать архиерейско повеліваем

С катедри нашей митрополитанской киевской 1750 года генваря ____ д..

Митрополит киевский смиренный Тимофей т.р.».

(*НБУВ. – ІР. – № 62317. – Оригінал*)

№ 22

1750, лютого 1 (січня 21). – Київ. – Грамота київського митрополита Тимофія (Щербацького) Модесту, архімандриту Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря.

Превелебнішему Киевозолотоверхомихайловскому мнистрия архимандриту Модесту Бжия блгословения желая, предлагает настоящаго 1750 года генваря 11 д. доношением нам, пастыреві, 748 года августва мсця по иміющимся в катедрі нашей ділу в оный Киевозолотоверхомихайловский мнистрий протопопії Ніжинской містечка Носовки вдовий иерей Василий поданным превелебности вашей доношением просил о сподоблений его монашеского чына и о испрошении от нас блгословения ко священнодійству ему, по чemu превелебность ваша свідетелствую о его, иеря Василия, добром состояній и в опреділенних послушаниях исправности, просил іштого позволенія онаго иеря Василия монашеского чына сподобить и по оном превелебности вшій прошению мы, пастырь, означенного вдового иеря Василия монашеского чына превелебности вашей сподобить и по прошествії в том постриженій шести недель сценнодійствовать ему, иерею, яко к тому катедралный наш духовник иеромонах Иосиф, в которого он, иерей, был на исповіді, засвидітелствовал его быти достойна, архиерейско блгословляем, а когда оный иерей Василий в монашеский чын пострижен и какое ему в постриженій имя наречено будет, о том превелебности вашей в катедру нашу репортовать.

Ис катедры нашей митрополитанской киевской 1750 года генваря 21.

Митрополит киевский смиренный Тимофей».

(*НБУВ. – ІР. – № 62316. – Оригінал*)

№ 23

1771(?) , вересня 4 (серпня 24). – Остер. – Інструкція сотенної остерської канцелярії остерському козакові Демяну «Хижнову».

«Копия

З сотенной остерской канцеляриї козаку остерскому Демяну Хижнову

Инструкция

Указом ея императорского величества с полковой киевской канцелярии сего августа 24 дня в сотенной остерской канцелярии полученным состоявшимся по указу Малороссийской коллегии между прочими строже притверждено в предосторожности от опасной болезни, появившейся сверх города Ніжина, в селах в Бакаевки й в Безугловки, и в форштате Печерской крепости, в учреждений и неослабном наблюдений караулов, и впрочем всерачительнейше поступат на точном оснований указа, посланного от сего августа 14 с оной полковой канцелярии в сие правление, и неослабно присутствующим в сотенной здешней канцелярии денно и нощно над определенными караулам смотреть, дабы ни малішіе нічого противу указных повеліний упущено не было, но все за всею точностию и дійством исполнено, и вся предосторожность сохранена была, как сего высочайший ея императорского величества интерес и каждого долг и благосостояние общества требуют. В противном же де случаи, ежели где окажется малішша слабость, всі подвержени будут жесточайшему поступлению с ными, яко с нерадивыми по всей строгости законов, а притом во исполнение изображенном в том указі высочайшаго имяннаго ея императорского величества указа полученного гспдном гвардии майором Шиповым: в коем между прочим самими ему, господину Шипову, термінами изображено, вы благорозумно поступили, что воспретили ярманки в Малой России в сохраненії жизни должно предпочтено быт прибытие которого. Тамошній жители через сей случай лишилис и ярманки в містечку Острі запретить и их отнюдь не допускать и подобния им собрания въпредь до указу пресічь, кроме одного привозу из окличных самих близайших міст, в которых ніт никакой опасности для жителей нужнаго хліба и другихъ съестныхъ припасов, также сіна и дров, и сего всего сотенной здешней канцелярии кріпко наблюдать, под опасением всякого звания чинам в урядах, до коих сие принадлежит за слабост в том жесточайшаго истязания, а иміющих нужду отлучится от домов своихъ в позволение и безопасне от заразительной болізни міста. У видачи пашепортов поступат по прежним наставлениям, означая именно и с какого кто места, в каком числі людей, где состоят от заразительной болізни безопасно, куда, на сколько времени слідует, и какие именно при ных будут в том пути вещи свідтельствуя и описывая оные особим реестром и и закрою (?) реестра в сотенной остерской канцелярии присудствующими, поручит тім отъїжающим, а за всім тім по получении оного указа, тотчас от сотенной остерской канцелярии во всіх містах публиковать, что отныні въпредь до указу как ярманков, так и никаких собраниев, не иміть быть, дабы всяк о сем благовременно відал, а сколько при какых жителствах, кто именно в караулов опреділен, и кто именно над ными в смотрінии, учиня списки, прислат в полковую канцелярию при репорті через двое суток, и исщает репортовать, не упуская отнюдь и малішаго времени, во исполнение которого полковой киевской канцелярии ея императорского величества указа до сотенной остерской канцеляриї дали тебі сию инструкцию, якую ты принял, тотчас иміешь слідоват в значащиеся в приложенном при сей инструкції реестр міста, а прибув в оные в тамошних гспд владельцов, либо и управителей, приказчиков и вайтов, а в курінях в курінних атаманов являят, требовать собрания в одно місто всіх тамошних обывателей, которым сию инструкцию внушительно опубликовав, строже подтвердин, что оны в предосторожност о вышеуказанной опасной болізни всі удобь возможности приняли, и не токмо б гпда владільци и атамани, над учрежденными в их відомствах караулами неусыпное наблюдение денно и нощно иміли, так чтоб отнюдь никто ни в какое поселение и таким образом не въежат, ни войти не могл, но и всі б обывателі без обявления владельцам либо атаманам отнюдь никого по крайней міри и на краткое время в доми свои не упускали под жесточайшим наказанием и одным словом си противо указных повеліний пред сим нарочными чрез публикації обявленний с подписками

и малійше нічто упущенno не було, но все самою точностю и дійством исполнено, и вся предосторожность сохранена была, как сего высочайший ея императорского величества интерес и каждого долг и благостояние общества требует, в противном случаї всі ті господа владілци и курінніе атамани, в которых відомства и малійша слабость окажется, подвержени будут жесточайшему поступлению спыски (?), яко нерадивыи по всей строгости законов, а притом во исполнение вышеписанного высочайшаго ея императорского величества повеління и ярманков, гді онии бывали, вовче запретит и их отнюдь не допускат и подобные им собрания въпредь до указу пресіч, кромі одного привозу из окличных самых близайших.

(ІР НБУ. – Ф.160. – № 244. – Арк. 139 – 140. – Копія другої половини XVIII ст.)

№ 24

1771, серпня 4 (липня 24). – Остер. – Інструкція сотенної остерської канцелярії козаку Григорію Семененку (регест).

«З сотенної остерської канцелярії козаку Григорію Семіненку (?)

Інструкція

Двома указами ея императорского величества с полковой киевской канцелярией сего июля 20 д. в сотенної остерської канцелярії полученными, между прочим велено ль (?) состоявшимся по ордеру его высокородия гспдна лейб-гвардii Измайлівского полку майора Михаила Ивановича Шипова. По причині того, что собственным его высокородия сих чисел бытности в Ніжині усмотрено паки знаки опасной болізны, то в городаы Острі самим присудствующим в сотенном остерском правлениї и во всех подчиненных сотенному здешнему правлению містах наипріліжнеше подтверdit и наблюдать над учрежденними до сего при всяком жительстві караулами, даби из лежащих около Ніжина місті без писменного вида, а из самого города Ніжина ни с какими былетами никого пропускано не было, но задерживая в отдаленном месте, тотчас в оную полковую канцелярию репортовать а притом, известив о всяком подчиненном месте жителей, не упускать репортовать подвожди (?) о том в неделю подтверждая притом, что ежели еще и затем такова беспечност от сотенного правления произойдет, присудствующие в оном тяжчайше истязані будут всею строгостю изданих на сей случай узаконений и отрешени будут от своїх в каком месте, а Боже сохрани от своих в каком месте знаков опасности, ту же минуту доставлять с нарочными в обстоятельстве репортыв

Дана в Острі 1771 года июля 24 д.

В подлинном подписано тако:

Атаман городовий Илья Росінський,

писарь сотennий Петро Кивуха

(ІР НБУ. – Ф.160. – № 244. – Арк. 144 – 144 зв. – Копія другої половини XVIII ст.)

№ 25

1784, серпня 30 (19). – Козелець. – Указ козелецького нижнього земського суду Свято-Михайлівському Видубицькому монастирю.

«Указ ея императорского величества из нижнего земского козелецкого суда Києвовидубицкому монастирю.

[...]точной лист

Указом из киевского наміснического правления в нижнем земском козелецком суді прошлого июля 24 д. полученим, при коем прилагая сю с копиею Малороссийской коллегії рішения, учиненого в иски козачества полку Киевского сотні Бобровицкой села Ярославки Якова и синов его Корнія и Давида Риженков с-под владіння Києвовидубицкого монастиря за пропущеним в правительствующем (?) сенаті осмнадцятонеделного апеляционнного строку велінно по исполнениї по оному Малороссийской коллегії рішению поступить по законам, по исполнениї отослать діло по принадлежитости в архив и оному намісническому правлению репортовать, в копії ж рішения Малороссийской коллегії состоявшемся прошлого 783 года июля

24 д. утверждая суда (?) генерального рішення между пртчїм приговорено, как де из вправки судом генералним учненой оказалось, что ищущїй нині козачества с – под владінія Киевовидубицкого монастиря Яков Риженко с пртчими рішенiem суда генералного 1761 года майя 13 д. приговорен в подданство Киевовидубицкого монастиря со всіми имівшимися за ним посполитскими грунтами, а оное де суда генералного рішеніе и его сиятельство господин генерал фельдмаршал сенатор и кавалер граф Кирила Григоревич Разумовский по битности его гетманом апробовал, и то тогда ж имяно в 1761 году исполненно и упомянутый Риженко с того времени и остался во владінї за монастирем, а потому де суд генералний над свое прежнее рішеніе и апробацию гетмана и не поступил на производство сего Риженкова вторично о козачестві діла, к чему и колегия приступить не может и буде (?) указом ис правителствующего сената в Малороссийской коллегї 1766 году августа 17 д. полученным в перевершивание гетманских рішений коллегї запрещенно входит. Для того означеному истцу Риженку в ниншнем его иски отъказать, а апелляцию его на рішеніе суда генералного, в колегию поданную, отъставить. А как де имяного ея императорского величества 1783 году майя в 3 день состоявшагося указа в 8 пункті сказанно: для извѣстного и вірного получения казенных доходов в намѣстничествах Киевском, Черниговском и Новгородском – Сіверском и в отвращение всяких побігов к отягощению поміщикам и остающихся в селеніях обивателей каждому ис поселян остатся в своем місті и званїй, гді он по нинішней ревизї написан, то во исполнение сего высочайшего указа вишеписаному истцу Корнієви Риженку остатся в том званїй и місті, в каком он по сей послідней ревизї записан.

По справкі ж с поданою от стороны Киевовидубицкого монастиря в нижний земський козелецький суд прошлого 782 года июля 30 д. к новой ревизї, с какою (?) за владініем оного монастира в селі Ярославки показаны и записаны Яков Иосифов син Рижий, у него жена Матрона Гавrilova дочь, у них діти синовя Корнилий, у него жена Улияна, у них діти син Евфим, дочери Елена, Татиана, Мария, Ирина, Давид, Яковов (?) син Риженко, у него жена Акилина. Для того по точности высочайшого о губерниях учреждения глави 17 статї 224 за виездом оного суда в село Ярославку сего августа 13 дня по рішению Малороссийской коллегї исполнение учненно.

То есть помянутый Рижий с показаним его семейством оставался за владініем Киевовидубицкого монастиря (...)* поверенному от оного монастира иеромонаху и семейством, чтоб он...оной монастырь находился (...)* его посполитскими грунтами, а затім діло отправлено в земский козелецький суд при репорті и положенїй в архив во всем том киевскому наместническому правлению отрепортовано, а Киевовидубицкому монастырю дан сей отъдат (...)* по требованиею его млости (?) 1784 года августа 19 д.

Дворянский засідател Алексій Подвисоцкий.

Засідател войсковий товариши Алексій Білчевский.

Засідател войсковий товариши Іван Колобов.

(ІР НБУ. – Ф.160. – № 771)

№ 26

1789, травня 23(12). – Новгород-Сіверський. – Благословенна грамота новгород-сіверського і глухівського єпископа Іларіона.

«Божиею милостию смиренний Иларион, епископ новгород – северский и глуховский.

Божие и наше пастирское препосилая благословение епархии нашей Короповско-му духовному правлению и всім, кому о сем ведать надлежит. Сего майя 11-о числа от того духовного правления по взнесенной во оное от священника села Высокого церкви Успения Богоматери Луки Лукашевича с прихожаны прозбы, доношением нам представлено. Как де по дозволению нашему купленная реченым священником и прихожанами в упраздненнном девичьем Макошинском монастырі трапезная церков совершенно разобрана и перевезена в показанное село Высокое для состро-ення оной на место там згоревшой на старом месте ж и в прежнее наименование; к чему де и мастер уже договорен. Того ради и прошоно на заложение той церкви нашей благословительной грамматы. Мы, паstryрь, во уважение толь богоугодного

помянутого священника и прихожан дела в прописанном селе Высоком во имя Успения Богоматери церковь на место згоревшой заложить благословляем протоиерею короповскому Иоанну Костаниновскому со освящением купно собором, повелевая по исполнению того reportовать нашей дикастрии.

Для чего и сия наша благословенная грамматта за нашим подписанием и при печати кафедры нашей дана мая 12 дня 1789-го года.

(М.п.) (Без подписи. Печать сургучная большая с изображением Преображенія Господня, так как кафедра при Спасо-Преображенском соборе; надпись на печати: «Печать кафедры Новгородско Северская». Писана на синеватой бумаге обыкновенного формата с водяными знаками).

На ст. грам. 1785 дек[абря] 15 на сред[ине] печати сургучной изображ[ен] монастырь с частию монастыр[ской] братии (?) с 2 ба(...)*, церковю о 3 главах и 2 церк[вами]. 1 – генв(?) колокольни и монастыра здания с надп[исью] «Печать Спасского Новагорода-Северского монастыря».

(ІМФЕ. – Ф. 3 . – №)

ДОДАТКИ:

№ 1

1632 р. – Уривок з твору польського хроніста Шимона Старовольського «Polonia...» .

«[...]Тут треба додати, як вважаємо, ЧЕРНІГІВСЬКЕ воєводство, яке лежить за Дніпром; його Владислав IV, відірвавши від Московії, приєднав до Королівства Польського і крім старост поставив у цьому місті двох сенаторів, особливо воєводу і каштеляна, визначаючи їм місця в сенаті Королівства. Крім того, заснував у багатьох місцях чисельні католицькі костьоли, а для навчання молоді заснував колегіум ксьондзів Ісусового Товариства у Новгороді.

Але перейдемо до Білої Русі, якщо ми вже торкнулися чернігівської провінції, яка власне належить до Чорної Русі.

[...] Останнє там (в *Білій Русі. – ІО.М., І.Т.*) і найбільше воєводство СМОЛЕНСЬКЕ, котре охоплює Сіверське князівство, чернігівську землю (у двох останніх знаходиться сімдесят замків) і оршанський повіт [...].

Смоленськ же з усім Сіверським князівством протягом близько сотні років був зайнятий Московією, але наш попередній король Сигізмунд III у 1611 році здобув його війною, а крім того вирвав у ворога чернігівську, роменську і серпейську землі і приєднав до Смоленського воєводства[...].»

(Starowolski Sz. Polska albo opisanie położenia Królestwa Polskiego. – Kraków, 1976. – C.101 – 105)

№ 2

1748, до грудня 2 (листопада 21). – Скарга ієродиякона Іполіта на ігумена Свято-Преображенського Максаківського монастиря.

«1748 года ноемврія 21 дня подано.

Ясне Богу високопреосвященніший владко, мой премилостивый архипастырю

Нынешняго 748 года по моему прощению на мое обещание в заграничный жителско – марковский митрь свтший правителствуущий синод отпустить мене не соизволил и вместо моего обещания уволил мене, нижайшего, к вашому високопреосвященству и велено мне явиться в духовной консистории при указе ея императорского величества и светлишаго правителствуущего синода; в котором указе велено мене нижайшого, опредилить в пристойной общежительный митрь в братство, что я, опасаясь прогневать свтейший правителствуущий синод, также и вашего высокопреосвященства духовную консисторию, как найскорейше из царствующаго Санктпетербурха в Киев поспешил и явился в духовной консистории, из которой без бытности вашего высокопреосвященства отослан в Максаковский митрь, ко игумену Митрофану Горленко, который презрев указ ея императорского величества и свтейшаго правителствуущаго синода и вашего высокопреосвященства консисторский в малом времени по прибытии моем в митрь бив мене так, что з ушей и ноздрей кров

лилася с таким приговором: знаеш ли ты, что я никого не боюсь, понеже я высокой гетманской фамилии и вместо еже бы мене определить по указу в братство и в монашескую келию, то противно тому определил мене к мужикам в сторожку, а сам разграбивши все мое имение, которое я в Москве себе выслужил, повелел мне цепь на шию наложить и в церковь ходить без клобука и без рясы. Также на другого человека нападши, до смерти убил, что всем тамошним обывателям явно, третьего человека по жестоких ранах плоть его ножем своими руками немилостиво резал, еще человека Гавриила Терлецкого по жестоких мучениях до смерти убил, а двое еще и теперь лежат смертно избитые, до которых приступиться невозможно смрада ради, а мне персонально сказал, что я тебе так буду бить, доколь тело твое от костей отпадет, то сердце твое взяв, на двое перерву и собакам отдам, что я, нижайший, слышав его к себе глупые и грозные слова, также и на людей видев горкую и безвременную от рук его смерть, убоявшись да не то же или мощнейше, что постражду – судих паче бежать души ради своя к своему архипастырю аки под щит и заступление превысочайшаго вашшого архипастырского милосердия, где прибег всенижайше припадаю к ногам вашим архипастырю слезно прошу дабы повелено было вашим архипастырским милостивым приказанием разграбленное от оного игумена мое убогое имения мне все в целости возвратить, а мене в пристойный общежителный митрополит по указу ея императорского величества и светлейшего правителствующего синода определить, а именно всенижайше прошу ваше високопреосвященство милостиво моего архипастыря определить мене в Мижигорский митрополит к его високопреподобию гдину отцу архимандриту Иосафу, за что должен о здравии и спасении вашего високопреосвященства архипастыря моего до кончины жизни моей Гда Бга молить всенижайший вашего високопреосвященства раб и всегдашний богомолец иеродиакон Ипполит.

(ІР НБУ. – Ф. Х. – № 10927. – Конія кінця XIX ст.)

№3

1734, вересня 7(серпня 26). – Київ. – Контракт.

«Року 1734 augusta 26.

По благословению висоце в Бгу преподобнійшаго его милости отца Алексия Петрини, архимандрита Сто Михайлівського, и по согласию всей о Христі братії подордился я, нижай подпісавши, для маловання предла стия великомученицы Екатерини иконостаса самим добрым майстерством против данного мні абриса, в котором показано где златом, где сребром, а именно на різбі златом, а на томбах сребром, и где ест калі, всюда златом и штучки також де златом, поля на блятах всюда златом и резаний квітом на фромугах гладких місцами срібром веплом ви-сріблити по срібру, квіт вистрихати чернилом, а промеж тим ляссаровати мякою или з тимпаном венецким, по всей же роботі где ест гладкі місця лязаром или ціноброю понаносити, а по лязору или цинобрі квітом фастятим упстрити. Которую повинен я вышепоказанную роботу фарбами, златом и сребром и прочими материялами моїми зділать и не повинен робити іннай никакой посторонной роботи, покаміст не отділаюся у монастирі от вишепоказанного діла. Бляти же для грунтовання и малованя только позволено взят в дом, а різбу и прочую роботу повинен я грунтоват и золотить в монастирі, где мні келия ознатиться. За которую роботу подступлено мні из монастира уплатить триста п'ятдесят чотири рублей денгами, а борошном: житного полчварта осмачки, пшеничного полтори осмачки, гречаного полтори осмачки, пшона одну осмачку, круп гречаних полтори осмачки, соли тисячей дві, олії стопятдесят кварт, яловиц дві, сала каменей пять, рибы вялой иголні пятсот, боковні пятсот, сира діжку відерок в десять, масла фастку в пять відерок, бураков кадовбов два, капусты кадовб, огорков діжку, цибулі вінков пять, часноку вінков пят, дров колод двацять пять, горілки відерок тридцять, яець на пулмент коп десят. Которий контракт за подписаною рукою моєя даю для лучшаго віроятія

Для лутшого свідченства подписуюсь Федор Федоров син Камінський, житель маляр київский».

(ІР НБУ. – Ф. I. № 62313. – Оригінал, особисто підписаний Камінським)

№4

1770, січня 10 (1769, грудня 30). – Київ. – Лист ігумена (?) Свято-Михайлівського Видубицького монастиря до Антона Гокала, возного Київської сотні.

«Благородний гспдн сотні Киевской возний Антон Гокало.

Відомства Києво-Печерської Лаври жителя неводницького Левка Переплющенка два молодики Грицко и Дмитро Кучеровский сего декабря 25, пришедши в состоящий на Звіринці Киевовидубицького мистря шинк, прозиваемий Перехрестний, гвалтовническим образом в оном шинку невідомо с какой причини розбыли грубу, окно, фляшку одну, дві чарки и лихтар один деревяний, а между тім с каким худим намірением и за шинкаркою гонились, коя принуждена, оставя хату, в коморки замкнутся и гвалт кричать. По якому означенних молодиков гвалтовническому разорению послідовало в обявленням шинку через три дні в продажі напитку остановка, а мистрю Киевовидубицькому немалая убыль. Для того вашому благородию о вышепрописанном преставляя, покорно прошу в Киевовидубицький монастир съехав, помянутий шинк освидітствовать и в том Киевовидубицькому мистрю обыкновенний дать квят, а сие записав, содержать в ціlosti. Я ж з всегдашим богомолческим доброжелателством моїм пребуду.

Вашого благородия

1766 года декабря 30».

(ІР НБУ. – Ф. XIV. – № 3723. – Оригінал)

№5

1728, жовтня 14. – Мархов (?). – Лист гетьмана Данила Апостола до Миколи Борозни.

«Его императорского величества Войска Запорожского обоих сторон Дніпра гетман Даниїл Апостол.

Вам п. Николаю (?) Борозні, товаришеві (...) * мовскому, нехай буде відомо, иж в бытность нашу в Москві, Федор Максимович, лейб-гвардій Семеновского полку гранадерской роти сержант суппліковал до нас, что отц его клятвами и неблагословием ему отческим претячи, непрестанно пишет к нему, дабы з движимого імінія, которое посаг (?) отца его вставанье(?) у вас иміється, четвертую (...) * на его виділивши, ради препитания, при крайнійбіді и нищеті будучому, в Архангельский город прислат и хоча (?) он, Максимович, и соизволяя (?), других своих братов и сестер (...) * вас и жены вашей писмами и советстно упоминался, жебы отцу его з помянутого імінія при скудости своей получил вспоможение. Еднак ви противко воли отческой идучи и того движимого (...) * части найперше (?) удержануєте, хотячи самы всім користовати. В чом и вас просил он, пн Максимович, суда. Прето приказуем, абисте по получении нашей супплики (...) * против выш показаній суплікуючої жалобы приездили сюда, в Мархов (...) * всеконечно, рейтментарско приказуем.

Дан в Мархові(?) октовория 14 дня 1728 году».

(ІР НБУ. – Ф. I. – № 62321. – Чертежка)

№ 6

1808, вересня 18(16). – Київ. – Донесення чернігівської духовної дикастерії в київську духовну дикастерію.

«Из черниговской духовной дикастрии в киевскую духовную дикастерию.

По прошению поветового города Борзы соборной Троицкой церкви священника Павла Бутовского, коим представляя, что сын его Иван по изучении начаткам латинского языка доспел к поступлению во классы, которые проходить имеет он, Бутовский, лучшую удобность в киевской Академии, просил на то позволения. Преосвященнейший Михаил, архиепископ черниговский и кавалер, приказал: сообщить в киевскую духовную дикастерию, что просителеву сыну Ивану Бутовскому обучаться в тамошней Академии позволяетя с тем, дабы благоволено по истечении каждогогодно в принимаемой в сию (?) дикастерию о обучающихся в киевской Академии сея епархии священноцерковнослужительских детях ведомости показывает его, Бутовского, какова учения будет и поведения.

Сентября 9 дня 1808 года.
Старобелоцкий протоиерей Гавриїл Скачевский.
Секретарь (...)*
Получено 1808 года сентября 11 дня.
Канцелярист Евстафий Озерский.
Слушали 18-го сентября.
По сему дикастерию сентября 18 дня в журнале опредено: об оном для ведома в киевское академическое правление послать указ.
Выписан верно канцелярист Мизунского.
Ноября 14 под № 1487 послан в киевское академическое правление за подписом протоиеря Сигиревича секретара королева (?) канцеляриста Мизунского.
*(ІР НБУ. – Ф. 160. – № 1211. – Арк. 3 – 4. – Оригінал завіреній печаткою.
– Зверху документа запис: «Датъ о сем знать Академии сентября 16 дня 1808
года». Адреса: «Из черниговской духовной дикастрии в киевскую духовную ди-
кастерию № 2659. (...) * в Киев». Запис архівіста: «В сем деле перенумеровано
листов читири № 4 ри»)*

№ 7

1808, грудня 18(6). – Київ. – Рапорт правління Києво-Могилянської Академії.

«В киевскую духовную дикастерию академического правления
о получении указа рапорт

Его императорского величества указ из духовной дикастрии от 14-го числа місяця
ноября под № 3484-м о дозволении Черниговской епархии священническому сыну
Павлу Бутовскому обучаться в здешней Академии; в академическом прошении 28
числа сего ж ноября к сведению получен, получении оного духовной дикастрии
Академическое правление рапортует.

Академии ректор богословия учитель архимандрит Иакинф.

Академии префект иеромонах Мефодий.

О дозволении обучаться в здешней епархии священническому сыну Павлу Бу-
товскому.

Декабря 6 дня 1808-го года № 865-й

Письмоводитель Мышляевский».

*(ІР НБУ. – Ф. 160. – № 1211. – Зверху документа запис: «(...) * 1808 года
декабря 6 (...) * сообщить под. (...) *»)*

*В публикации представлены найденные в архивах документы I. Скоропадского,
Д. Апостола и старшин.*

Ключевые слова: универсал, письмо, гетман, монастырь.

In publications presented documents of I.Skoropadskij, D.Apostol and petty officers.

Keywords: universal, sheet, hetman, monastery.